

Տ.Ի. Հայրապետյան

**ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄՈՒՆԻԾՖԻՊԱԼ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Հոդվածում ներկայացված են «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» ուսումնական առարկայի դասականի մասնակցի մանկավարժական տեսանկյունները, ուսուցման գործընթացի կազմակերպման հիմունքները և ուսուցման մեթոդական գործիքակազմը:

Առանցքային բառեր. պետական և մունիցիպալ կառավարում, պետություն, տեղական ինքնակառավարում, ուսուցման գործընթաց, ուսուցման մեթոդական գործիքակազմ:

Ցանկացած ժողովրդավարական պետության հիմնարար խնդիրն իր քաղաքացիների հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացման համար բարենպաստ պայմանների ստեղծումն է [2]:

Անշուշտ գոյություն ունեն խնդիրներ, որոնք կարող են լուծվել բացառապես համապետական մակարդակով՝ կենտրոնացված միջոցների և պաշարների ընդգրկմամբ: Այսպես՝ երկրի անկախության, տարածքային ամբողջականության և անվտանգության ապահովումը, միասնական դատաիրավական համակարգի ստեղծումը, քաղաքացիների հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանադրական ճանաչումն ու երաշխավորումը, միասնական պետական քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը կրթության, մշակութային, գիտության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության, իրավակարգի, արտաքին հարաբերությունների և այլ բնագավառներում:

Սակայն թվարկված խնդիրներից շատերի իրագործումը, բնակչության որոշակի կենսամակարդակի ապահովումը պետությունում իրականացվում են ոչ թե ընդհանրապես, այլ՝ տեղերում, քաղաքացիների բնակության վայրերում՝ համայնքներում: Հենց այստեղ է, որ ամենից առաջ պետք է պայմաններ ստեղծվեն պետության կողմից ճանաչված և երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների իրացման համար:

Այս իմաստով, մունիցիպալ իրավունքի ճյուղի համապարփակ ուսումնասիրությունը բացառիկ կարևոր նշանակություն ունի սովորողի համար նախ, որպես այս կամ այն համայնքի բնակիչ, երկրորդ, որպես ապագա պրակտիկ իրավաբան և երրորդ, այլ իրավաբանական դասընթացներից ստացած գիտելիքները լրացնելու և ամբողջացնելու տեսակետից:

Պետական կառավարումն իբրև նպատակամղված գործունեություն հանդես է գալիս որպես հասարակական կյանքի վերնաշենք և բնորոշվում վերջինիս վիճակով՝ կարիքներով և շահերով: Միևնույն ժամանակ, պետության կենսագործունեության օբյեկտիվ օրենքները սոցիալական կառավարման այն օրենքներն են, որոնք ունեն տեղեկատվական բնույթ [1]:

Կառավարման ընթացքում, սուբյեկտիվ գործոնը վերադրվում է օբյեկտիվ գործոններին, կառավարման ներքին տրամաբանությունը՝ կառավարվող օբյեկտի փոփոխության և գործունեության տրամաբանությանը: Այս դիալեկտիկայի էությունը կայանում է սուբյեկտի օբյեկտիվացման և օբյեկտի սուբյեկտիվացման մեջ:

Կառավարման օրենքներն, ի տարբերություն իրավական օրենքների, որոնցով բնորոշվում են հասարակական իրավահարաբերությունները, նկարագրում են ամբողջական պետական մեքենայի և դրա կառավարման մարմինների, կառավարող համակարգի և սոցիալական միջավայրի, ինչպես նաև կառավարող սուբյեկտի և կառավարվող օբյեկտի միջև առկա այն ընդհանուր փոխհարաբերությունները, որոնք ունենալով անհրաժեշտ, կրկնվող և էական բնույթ, տրվում են գիտատեսական մեկնության:

Պետական կառավարման օբյեկտիվ օրենքների համապատասխանելիությունն իրական կյանքին չափորոշվում են կառավարչական հարաբերություններում սուբյեկտի բազմազան գործողություններով դրսևորված այն էականորեն նշանակալի արդյունքներով, որոնք օժտված են պարբերական կրկնողությամբ:

Անդրադառնալով մունիցիպալ կառավարմանը հարկ ենք համարում նշել, որ մունիցիպալ կամ տարածքային կառավարումն իրականացվում է մարզերում՝ մարզպետների և միջոցով:

Արդյունավետ ուսուցում կազմակերպելու հիմնական խնդիրներից մեկն այն է, որ ուսումնական գործընթացում ակտիվ մասնակցություն ունենան բոլոր սովորողները: Իսկ դա ինքնաբերաբար լինել չի կարող, և անհրաժեշտ է, որ դասախոսը դասավանդման ընթացքում ստեղծի համապատասխան իրավիճակ և ապահովի անհրաժեշտ պայմաններ:

Անհրաժեշտ պայմաններից մեկը, թերևս առաջնայինը, այն է, որ ստեղծվեն այնպիսի դրական դրդապատճառներ, որոնք սովորողներին կմղեն ուսումնական գործունեության: Իսկ այդ դրդապատճառների ի հայտ գալու համար պետք է օգտագործել թեմայի և յուրաքանչյուր դասի կրթական ներուժը:

Անմիջական կապը շրջապատող իրականության, սովորողի կյանքի ու կենսափորձի, հետաքրքրությունների ու երևակայության հետ, գիտելիքների կիրառական նշանակության պարզաբանումը, դրանց միջոցով իրատեսական հնարավորությունների արտահայտումը և բազմաթիվ այլ արժեքներ, նպատակային օգտագործելու դեպքում, մեծ հեռանկարներ են բացվում սովորողի ինքնահաստատման և ինքնաարտահայտման համար:

Միաժամանակ, դասախոսի կողմից հմտորեն կիրառելու դեպքում, դրանք կարող են նպաստել ուսումնական դասընթացի վրա և բարենպաստ վերաբերմունք ձևավորել թեմայի ուսումնասիրության նկատմամբ:

Արդյունավետ ուսուցման կարևոր պայման է նաև սովորողների կողմից սեփական ուսումնական աշխատանքների ինքնագնահատումը:

Նախքան թեմայի ուսուցմանն անցնելը, անհրաժեշտ է պարզել թե ինչպիսի՞ն է նրանց պատրաստվածության մակարդակը: Իսկ դա պահանջում է դիագնոստիկ աշխատանք և թեմայի վերաբերյալ նրանց յուրացրած գիտելիքների գնահատում:

Այդ գործընթացը դրդում է սովորողներին մտածել նյութի շուրջ, վերանայել, ամրապնդել և վերաարժևորել ունեցած գիտելիքներն ու դրսևորել համապատասխան կարողություններ: Բացի դրանից, ժամանակակից դասավանդման արդյունավետության բարձրացումը ենթադրում է տարբեր մոտեցումների կիրառում:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի արդյունավետ ուսուցման նպատակով հարկավոր է գործածել բազմազան մեթոդներ: Ժամանակակից մանկավարժության մոտեցումների համաձայն՝ մեթոդի ընտրության վրա ազդող գործոնները բազմաթիվ են: Դա

կախված է, մասնավորապես, սովորողների տարիքային առանձնահատկություններից, ուսուցման նպատակներից, նյութի բովանդակությունից, առկա ռեսուրսներից և այլն:

«Սույն հոդվածում ներառված են մի շարք թեմաներ, որոնց արդյունավետ ուսուցումն արդի պայմաններում էապես կարևորվում է:

Մասնավորապես դիտարկվում են հետևյալ թեմաները.

1. Պետության և պետական կառավարման հիմնական բաղադրիչները:
2. Պետության կառավարման էությունը և բնույթը:
3. Պետական կառավարման առարկայական դաշտում սուբյեկտը և օբյեկտը:
4. Պետական կառավարումը որպես համակարգ:
5. Պետական կառավարման սկզբունքներն ու նպատակների ծառը:
6. Պետական կառավարման գործառույթների համակարգը, ձևերը, մեթոդներն ու միջոցները:
7. Պետական կառավարման տիպերը և մեթոդները:
8. Տեղական ինքնակառավարումը զարգացող ժողովրդավարություններում:
9. Համայնքների և պետական կառավարման մարմինների փոխհարաբերությունները ՀՀ – ում:
10. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների դերը հանրային կառավարման համակարգում:

Հիշյալ թեմաների վերաբերյալ դասավանդողի շարադրանքը պետք է ունենա հետևյալ բովանդակությունը: Նման շարադրանքը, մեր փորձի արդյունքներով ապահովում է արդյունավետություն:

Պետական կառավարման համակարգային հատկանիշներից մեկը՝ ամբողջականությունը, ենթադրում է իշխանությունների տարանջատման կենտրոնախույս բաղադրիչի և պետական ծառայության ղեկավարման կենտրոնաձիգության հավասարակշռումը, հիերարխիկությունը՝ գործառույթների վերադասության հիմքի վրա բաշխվածությունն է, դինամիզմը ենթադրում է գործառույթների իրականացման վրա ծախսված ժամանակահատվածը, կառուցվածքայինը ենթադրում է պետական կառավարման իրականացումը՝ ըստ տարածքային բաժանման: Տարածքայինության հատկանիշի մեկ այլ օրինակ կարող է լինել տեղական ինքնակառավարման մեջ համահարթեցման սկզբունքի կիրարկումը, որի էությունը հանգում է պետության կողմից ՏԻՄ պարտադիր լիազորությունների իրականացման մասով տրամադրվող ֆինանսական միջոցների և տեղական բյուջեների համադրելիությանը: Կենտրոնացվածության աստիճանը ենթադրում է հորիզոնական կառավարման մեջ կառուցվածքային ստորաբաժանումների կենտրոնացված ղեկավարում: Գործառույթների տարանջատվածության և հստակության բաղադրիչը ենթադրում է համակարգի կառավարման ստորաբաժանումներին վերապահված դերակատարումների սահմանազատում:

Կառավարման արդյունավետության գնահատումն անհրաժեշտ է պետական քաղաքականության նպատակամղվածությունն ապահովելու համար: Երկրի տարբեր ոլորտներում (առողջապահություն, կրթություն, էներգետիկա և այլն) իրականացվող ծրագրերը հաճախ հիմնվում են միջազգայնորեն ընդունված օբյեկտիվ ցուցանիշների վրա:

Այսպիսով, արդյունավետության ընդհանուր չափանիշը կոնկրետանում և լրացվում է հասարակական կյանքի առանձին ոլորտների կառավարման արդյունավետությունը բնորոշելու համար կիրառվող յուրահատուկ չափորոշիչներով:

Եթե տնտեսության մեջ արդյունավետության մասնակի ցուցանիշները սովորաբար արտահայտում են առանձին որևէ ռեսուրսի օգտագործման արդյունավետությունը (հիմնական միջոցների, նյութերի, էներգիայի և այլն), ապա պետական կառավարման արդյունավետության մասնակի ցուցանիշները ընդգրկում են կառավարման ոլորտային քաղաքականություններով պայմանավորված ծախսերի և ձեռքբերված արդյունքների հարաբերակցությունը:

Այսինքն՝ պետության արդյունավետությունը, այս դեպքում, դիտարկվում է նպատակադրումների և պետության ներուժի համադրմամբ: Հարկ է նշել, որ պետական կառավարման արդյունավետության գնահատման համար տնտեսագիտական մոդելը ոչ միշտ է կիրառելի:

Չնայած տնտեսագիտական առումով մասնակի արդյունավետությունը այս դեպքում կլինի բարձր, սակայն նպատակադրման տեսանկյունից անվտանգության համակարգը կլինի խոցելի, հետևաբար և ոչ նպատակահարմար: Կառավարման ցանկացած խնդիր անհրաժեշտաբար ենթադրում է.

- նպատակի վեկտորի ընտրություն,
- կառավարվող օբյեկտի պարամետրերի ճանաչողություն,
- դրանց գերակայությունների պարզաբանում և կառավարման ենթակա պարամետրերի ու նրանց էտալոնային արժեքների ընտրություն,
- կառավարման ալգորիթմի և միջոցների ընտրություն:

Սահմանադրության ընդունումից հետո նորանկախ Հայաստանի Հանրապետությունը վստահորեն կանգնեց նոր պետականության կերտման ճանապարհին, որի ընթացքում հասարակական բոլոր ոլորտներում իրականացվեցին լուրջ և ծավալուն բարեփոխումներ, որոնք չըրջանցեցին նաև հանրային կառավարման ոլորտը, որտեղ պետական կառավարմանը զուգահեռ սկսեց գործել նաև տեղական ինքնակառավարման համակարգը:

Պետական կառավարման համակարգի գործունեության ընթացքում որոշակի թերություններ կրում են թաքնված բնույթ, այդ պատճառով կառավարիչները պետք է իրենք գիտակցեն փոփոխության պահանջը և հավաստի փաստեր գտնեն՝ այդ պահանջը հաստատելու համար: Դրա համար առիթ կարող է հանդիսանալ համակարգի գործունեության պլանավորված և իրական ցուցանիշների միջև խզումը:

Նման խզում հայտնաբերելով՝ կառավարիչները ստեղծում են որոշման հրատապության տպավորություն, որպեսզի մարդիկ գիտակցեն փոփոխությունների անհրաժեշտությունը և համաձայնվեն դրա հետ:

Պետական կառավարման համակարգի համար հատուկ վտանգ է ներկայացնում արտաքին միջավայրի դանդաղ փոփոխությունը, քանի որ ղեկավարությունը կարող է բաց թողնել փոփոխություններին անհրաժեշտ արձագանք տալու ժամանակը:

Այսպիսով, փոփոխությունների կառավարումը վերաբերում է մարդկային հասարակության կենսագործունեության տարբեր ոլորտներին: Փոփոխությունների կազմակերպական կառավարման սկզբունքներն ու մեթոդները կիրառվում են որպես փոփոխության գործիք՝ որոշակիացած բացառապես անհատի վրա:

Փոփոխությունների կառավարումը կենտրոնանում է նաև այն կարևոր պնդման վրա, որի համաձայն՝ պետական կառավարման համակարգում փոփոխությունների կառավարումն էապես ազդում է աշխատակազմի՝ թե՛ մարդկանց և թե՛ խմբերի վրա, հետևապես՝ նաև համակարգի կատարողականի արդյունավետության վրա:

Պետական կառավարման համակարգում փոփոխությունների կառավարման գործընթացը կարող է վերաբերել փոփոխությունների վերահսկողության գործընթացին, որտեղ պլանավորված կամ նախատեսված փոփոխությունները պաշտոնապես ներկայացված են և հաստատված:

Միևնույն ժամանակ պետք է նշել, որ փոփոխությունների կառավարումը կարելի է բնորոշել որպես համակարգի գործառույթանն ու զարգացմանն առնչվող փոփոխությունների անխուսափելիությամբ պայմանավորված կառավարման մեթոդների, սկզբունքների և գործիքակազմի համալիր իրականացում: Այն, որը ներառում է հայեցակարգային բնույթի այն դատողությունները, վարկածներն ու առաջարկությունները, որոնք ուղղված են համակարգի ներսում փոփոխությունների ախտորոշմանը, գնահատմանը, ինչպես նաև դրանց պլանավորմանն ու իրականացմանը:

Պետական կառավարման համակարգում փոփոխությունների կառավարումը ուղղված է համակարգի հետագա ռազմավարական զարգացմանը և կարող է նպաստել այն հանգամանքին, որ համակարգն ավելի արդյունավետ հարմարվի և արձագանքի ներքին և արտաքին միջավայրի ազդակներին ու տեղի ունեցող փոփոխություններին՝ այդպիսով կառավարելի դարձնելով դրանց ազդեցությունը իրենց գործունեության արդյունավետության վրա:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի արդյունավետ դասավանդման կարևոր նախապայման է յուրաքանչյուր դասախոսությանը հանգամանալից նախապատրաստվելը, որը ենթադրում է նյութին մանրամասն ծանոթանալը, ուսումնական տեքստի նախապատրաստումը, քննարկվող հարցերի շրջանակի որոշումը և գործընթացի նախագծումը: Թերևս, ամենակարևորը դասախոսության նպատակների որոշելն է: Նպատակին հասնելու ուղիների, մանկավարժական պայմանների, ուսուցման միջոցների ընտրությունը, ինչպես նաև նախնական պլանավորումը, դասի կառուցվածքի որոշումը անշուշտ դասի արդյունավետության համար էական նշանակություն ունեն: Պետք է փաստել, որ համակուրսեցիները շատ կարևոր դերակատարում ունեն դասընկերներին աջակցելու հարցում:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի մեջ ընդգրկված թեմաների դասավանդման գործընթացը կազմվում է հետևյալ հաջորդականությամբ.

1. Հստակեցվում է յուրաքանչյուր թեմայի ուսուցման նպատակը, ուսուցանվող նյութի կառուցվածքը, բովանդակությունը:
2. Իրականացվում են գործողություններ, որոնք արտացոլում են յուրաքանչյուր սովորողի և լսարանի քննարկվող հարցերի շրջանակը, հիմնական հասկացությունները, պահանջ-մունքները:

Հաճախ սովորողի ուսուցման գործընթացի ճիշտ կազմակերպման նպատակով իրականացվում է թիմային աշխատանք, օգտագործվում են ուսանողների գիտելիքները, կարողությունները և ուսումնական բոլոր ջանքերը, բայց հաճախ մոռացության է մատնվում ամենակարևորը՝ անձի կարծիքն իր կրթության կազմակերպման մասին:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի ուսուցումը կարելի է կազմակերպել ինտերակտիվ մեթոդով:

Ինտերակտիվ մեթոդը նշանակում է փոխներգործել, գտնվել ինչ-որ մեկի հետ երկխոսության մեջ: Այլ կերպ ասած՝ եթե ակտիվ մեթոդների դեպքում փոխադարձաբար ակտիվ գործունեության մեջ են գտնվում սովորողները և դասավանդողը, ապա ինտերակտիվ մեթոդների դեպքում սովորողները փոխադարձաբար ակտիվ գործունեության մեջ են գտնվում նաև միմյանց հետ, և ուսուցման գործընթացում գերակայում է սովորողների դերը: Ինտերակտիվ ուսուցման ժամանակ դասավանդողն առաջատար դերում չէ: Նրա դերը ուսուցման գործընթացում վերափոխվում է գործընթացի կազմակերպչի, կառավարչի, սովորողների ուսումնական աջակցություն ցուցաբերողի, խորհրդատուի:

Ինտերակտիվ ուսուցման ժամանակ դասախոսը նոր գիտելիքներ որոնելու իր հանձնարարություններով մասնակիցներին ուղղորդում է անկախ հետազոտությունների կատարման [3]:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի ուսուցանումն իրականացվում է ԽԻԿ համակարգի միջոցով:

Այս համակարգը ոչ միայն սովորողի մտածողությունն է խթանում, այլև որոշակի հետաքրքրություն է մշակում կարդալու գործընթացի նկատմամբ: Համակարգն իրականացվում է երեք փուլով.

- խթանում.
- իմաստի ընկալում.
- կշռադատում:

Առաջին՝ խթանում փուլում անհատական որևէ առաջադրանք է տրվում կամ խմբային քննարկում է անցկացվում, որի ընթացքում նպատակ է դրվում վերհանելու սովորողների գիտելիքները, կարծիքները կամ անձնական փորձը այդ թեմայի շուրջ: Խթանման փուլի հիմնական նպատակներից են՝

- նոր նյութի վերաբերյալ բացահայտել սովորողների գիտելիքները,
- քննարկման գործընթացին ներգրավել սովորողներին,
- նրանց մոտ ձևավորել գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ ձեռք բերելու ձգտում:

Իմաստի ընկալման փուլում հաղորդվում է նոր նյութ: Կազմակերպվում է նոր նյութի ընթերցումը: Սովորողներն ընթերցում են հատված առ հատված, իրար հաջորդելով:

Իմաստի ընկալման փուլի նպատակներից են՝ սովորողների մոտ հետաքրքրության աճի պահպանումը, տեղեկատվության ընկալման ինքնավերահսկման ապահովումը, նոր և հին տեղեկատվության շաղկապումը և իմացության նոր կառույցի ստեղծումը:

Իմաստի ընկալման փուլում կիրառվող մեթոդներից է «Խճանկարի» մեթոդը (աղ. 1): Այն համագործակցային ուսուցման մեթոդ է, որի կիրառության ժամանակ սովորողները խորամուխ են լինում ուսումնական նյութի որոշակի հատվածի, որոշակի դրույթների և որոշակի հիմնախնդիրների մեջ և դրանք ուսուցանում իրենց համակուրսեցիներին:

Այս մեթոդի կիրառման ժամանակ սովորողները համագործակցային խմբերով միևնույն թեմայի շուրջ աշխատում են առանձին ուղղություններով: Բոլոր խմբերի գործունեության արդյունքները միավորվում են և դառնում են ողջ լսարանի սեփականությունը:

Այսպիսով, եթե նյութն ուսումնասիրվում է հատվածաբար տարբեր կողմերից, ապա պատկերն ամբողջանում է, երբ միավորվում են խմբային աշխատանքների արդյունքները:

Մեթոդին բնորոշ հատկություններից է այն, որ սովորողները մեծ պատասխանատվություն են կրում միմյանց ուսումնառության համար, հանդես են գալիս և սովորողի և սովորեցնողի դերում:

Աղյուսակ 1.

«Խճանկարի» մեթոդը

Փուլը	Նկարագրությունը
Նյութի ուսումնասիրություն և տեղեկատվության հավաքում	Սովորողները բաժանվում են հենակետային խմբերի: Խմբի յուրաքանչյուր անդամ դառնում է որևէ ենթաթեմայի փորձագետ: Փորձագետները ուսումնասիրում են իրենց ենթաթեման, հավաքագրում են տեղեկատվություն
Աշխատանք փորձագիտական խմբում	Փորձագիտական խմբերի սովորողները համեմատում և հարստացնում են իրենց նյութերը
Աշխատանք ուսումնական խմբում	Յուրաքանչյուր փորձագետ հենակետային խմբի մյուս անդամներին սովորեցնում է իր ենթաթեման
Ավարտական աշխատանք	Սովորողները անհատական ստուգողական են հանձնում ամբողջ թեմայից
Ամփոփում	Արդյունքներն ամփոփում են ըստ անհատական և խմբային ցուցանիշների

Կշռադատումը սովորելու գործընթացի այն փուլն է, երբ սովորողները մտովի հետադարձ հայացք են գցում ու խորհում դասի ընթացքում հանդիպած գաղափարների և յուրացրած նյութի շուրջ, տալիս են հարցեր, անում մեկնաբանություններ, բանավիճում, նոր ձեռք բերված գիտելիքը օգտագործում են որևէ կերպ:

Կշռադատման փուլի կազմակերպման համար կան բազմաթիվ ու բազմազան տարբերակներ: Ընտրությունը կախված է դասավանդվող առարկայից, սովորողների կրթական մակարդակից, ժամանակից, նպատակահարմարությունից:

Կշռադատման փուլի նպատակներից են՝

- սովորողը նոր ստացած տեղեկատվությունը պետք է կարողանա արտահայտել իր բառերով և ձևակերպումներով,
- նոր գիտելիքների միաձուլում ունեցածին և դրանց աստիճանական ինտեգրացում:

Կշռադատման փուլի կարևոր բաղադրիչներից է ամփոփումը կամ անդրադարձը, երբ սովորողը վերհիշում է դասի ընթացքում իր կատարած աշխատանքը և փորձում հասկանալ, թե ի՞նչ արեց և ինչու՞: Սա շատ կարևոր է. յուրաքանչյուր սովորող պետք է հստակ իմանա, թե ի՞նչ նպատակով է դասախոսն իրեն առաջարկում այդպիսի գործունեություն ծավալել: Բացի դրանից՝ սովորողը հոգեբանորեն զգում է ուսումնական գործընթացում իր դերի կարևորությունը և անհրաժեշտությունը:

Հիշյալ մեթոդը շատ տարածված է: Այն հանդուրժողականություն, դիմացինին լսելու, ասածը հասկանալու կարողություններ է ձևավորում, նպաստում մտքերն ազատ և անկաշկանդ արտահայտելուն, ինչպես նաև զարգացնում է սովորողների ստեղծագործական մտածողությունն ու երևակայությունը:

Այսպիսով, ԽԻԿ-ը ժամանակակից ուսուցման մեթոդների համակարգ է, որը ուսուցման գործընթացը բաժանում է տարբեր փուլերի: Բնութագրելով յուրաքանչյուր փուլում դասախոսի անելիքը՝ այն նաև առաջ է քաշում մի շարք մեթոդներ՝ տվյալ փուլին անհրաժեշտ արդյունքին հասնելու համար:

Դասախոսի արդյունավետ աշխատանքի նախապայմաններից մեկը ուսուցման բազմազան միջոցներին տիրապետելն է: Այս իմաստով ուսուցման նոր մեթոդների ու եղանակների իմացությունը շատ կարևոր է:

Դասավանդման արդյունավետությունը բարձր կլինի, եթե ուսուցումը կազմակերպի համագործակցային փոքր խմբերով:

Փոքր խմբերով համագործակցային ուսուցման առավելություններից մեկն էլ այն է, որ դրական փոխկախվածությամբ խմբի անդամները, երբ համատեղ դժվարություն են հաղթահարում, ապա նա, ով որևէ նյութ է բացատրում ընկերոջը, դրանով իսկ զարգացնում է իր կարողությունները (մասնավորապես՝ հաղորդակցական կարողությունները), և բացի այդ՝ սովորեցնելով ինքն ավելի լավ է սովորում:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի ուսուցման գործընթացում կիրառելի են ուսուցման գրեթե բոլոր մեթոդները, որոնց ընտրությունը կախված է հիմնականում թեմայի բովանդակությունից, ուսուցման նպատակներից և սովորողների պատրաստվածության մակարդակից:

Որպեսզի տվյալ մեթոդը լինի համապատասխան և արդյունավետ՝ այն պետք է առնչվի սովորողի տարիքային առանձնահատկությունների և ուսուցման նյութի հետ: Մեթոդների ընտրության առաջարկները բազմաթիվ են և դրանց ընտրությունը կատարելիս ոչ միայն պետք է հաշվի առնել առարկայի պահանջները, այլև սովորողների ուսումնական կարողություններն ու ընդունակությունները:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» թեմաների մի մասը կարող են ուսուցանվել նաև դասախոսությունների միջոցով:

Դասախոսությունը տեսություն, տեղեկատվություն, պատմություն, թեորեմաներ և այլն սովորեցնելու, փոխանցելու միջոց է:

Դասախոսությունը հիմնականում հաղորդակցման միակողմանի ձև է, որը թույլ չի տալիս մեծ լսարանի զգալի ընդգրկում դասագործընթացին: Այնուամենայնիվ՝ դասախոսությունը հաճախ ներկայացվում է նաև որպես ակտիվ ուսուցում: Շնորհալի բանախոսների դասախոսությունները կարող են մեծ խթան հանդիսանալ, ի վերջո, ակադեմիական կրթության մեջ դասախոսությունները գոյատևում են որպես արագ, մատչելի և արդյունավետ միջոց՝ մեծ լսարանին ներկայացնելու գիտության մեջ քննարկվող տարբեր խնդիրներ:

Դասախոսությունները ներկայացնում են բանավոր խոսքի հարատևությունը՝ համեմատելով տեքստային հաղորդակցությանը գրքերում և այլ աղբյուրներում:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի մեջ ներառված թեմաների որոշ մասը կարող են ուսուցանվել նաև ցուցադրման միջոցով: Ցուցադրումը դասավանդման ընթացքում օրինակների և փորձարկումների միջոցով իրականացվող գործընթաց է: Փաստեր ապացուցելիս՝ ցուցադրումը կարող է օգտագործվել վկայակոչված ապացույցների և կապված պատճառաբանվածության համադրությամբ:

Ցուցադրությունները նման են գրավոր պատմագրության և օրինակների՝ դրանք թույլ են տալիս սովորողներին անհատապես առնչվել ներկայացված տեղեկատվությանը: Փաստերի մտապահումը մեկուսի և անդեմ փորձառություն է, մինչդեռ նույն տեղեկատվությունը, որը հիմնավորվել է ցուցադրմամբ, դառնում է փաստարկված: Ցուցադրությունը օգնում է բարձրացնել սովորողների հետաքրքրվածությունը և ամրապնդում է հիշողությունը, որովհետև ապահովում է փաստերի և իրական ծրագրերի միջև կապը: Դասախոսությունները, մյուս կողմից, ավելի շատ միտված են փաստացի ներկայացմանը, քան կապակցված ուսուցմանը:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի ուսուցումը կարող է իրականացվել նաև համագործակցության մեթոդի միջոցով: Համագործակցությունը թույլ է տալիս սովորողներին ակտիվորեն մասնակցել ուսումնական գործընթացին: Համագործակցությունը սովորողների և ուսուցանվող նյութի միջև անձնական կապ է ստեղծում՝ օգնելով սովորողներին մտածել ավելի անաչառ: Խմբային աշխատանքները և քննարկումները այս դասավանդման մեթոդի օրինակներն են: Դասախոսները կարող են ներգրավել համագործակցությունը դասընթացի մեջ, որպեսզի գնահատեն սովորողի թիմում աշխատելու ունակությունները, ղեկավարման հմտությունները կամ ներկայացնելու ունակությունները:

Դասավանդման համագործակցային մեթոդի ամենատարածված ձևը լսարանային քննարկումներն են: Սա նաև դասը վարելու ժողովրդական եղանակ է, որտեղ յուրաքանչյուր սովորող ունի համագործակցելու և իր տեսակետը ներկայացնելու հավասար հնարավորություն:

Լսարանում կատարվող քննարկումը կարող է իրականացվել կամ դասախոսի կամ սովորողի կողմից: Քննարկմանը կարող է նաև հաջորդել ներկայացումը կամ ցուցադրությունը:

Լսարանային քննարկումները կարող են ընդլայնել սովորողի մտահորիզոնը, քննարկվող նյութին հաղորդել ակադեմիական բովանդակության համատեքստ, ընդլայնել սովորողի հեռանկարները, ընդծել հակառակ տեսակետները, ամրապնդել գիտելիքները, և ուժեղացնել վստահությունը: Կախված դասընթացի թեմայից և ձևաչափից՝ իմաստալից և գրավիչ քննարկումների հնարավորությունները տարբեր են:

Լսարանային քննարկումների արդյունավետությունն ապահովվում են սովորողների հետ քննարկվող հարցերով, ստացված տեղեկատվությունո այլ ձևերով մեկնաբանելով, այնպիսի հարցերի օգտագործմամբ, որոնք զարգացնում են քննադատական մտածողությունը, օրինակ. «Կարո՞ղ ենք մեկ քայլ առաջ գնալ», «Ի՞նչ լուծումներ կառաջարկեք այս խնդրի համար», «Սա ի՞նչ առնչություն ունի մեր սովորածի հետ», «Որո՞նք են ... տարբերությունները», «Սա որևէ առնչություն ունի՞ ձեր անձնական փորձի հետ», «Ին՞չ եք կարծում, ինչի՞ պատճառով է ...»:

«Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի յուրացման ստուգումը իրականացվում է հարցման միջոցով՝ դասավանդման ընթացքում սովորողների դրսևորած ակտիվությամբ: Իրավիճակից կախված հարցումը կարող է տարբեր նպատակներ ունենալ: Այն հաշվի է առնում փորձը և հեշտացնում է թեմային անդրադարձ կատարելը: Հարցման նպատակն է

սովորողներին թույլ տալ եզրակացություններ կատարել իրենց փորձի վերաբերյալ ու առաջընթաց կատարել փոփոխության և փոխակերպման միջոցով, ինչպես նաև օգնել նրանց օգտագործել իրենց փորձը: Գործընթացը ներառում է շրջափուլի գիտակցում, որով սովորողները կարող են առաջնորդվել երբ բանավիճում են: Դասախոսները չպետք է չափից ավելի քննադատական մոտենան սովորողների պահվածքի պոռթկումներին: Հենց որ այդ փորձառությունը մոտենա ավարտին, սովորողները դուրս կգան նաև այս շրջափուլից և առաջ կշարժվեն:

Սովորողների կողմից ձեռք բերված գիտելիքների մակարդակը գնահատվում է միջանկյալ և ամփոփիչ ստուգարքի կամ քննության միջոցով:

Այսպիսով՝

- «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» ուսումնական առարկայի նպատակն է օժանդակել տարբեր բուհ-երում վերոհիշյալ առարկան ուսումնասիրող սովորողներին համակարգված ձևով ստանալու համապատասխան գիտելիքներ, ինչպես նաև նպաստել քաղաքացիական և համայնքային ծառայողների հետագա պատրաստման, վերապատրաստման և որակավորման բարձրացմանը, նախապատրաստել հանրային կառավարման բնագավառի նյութեր:
- Ներկայումս դասավանդման արդյունավետության բարձրացումը ենթադրում է մի շարք մոտեցումների կիրառում: «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի արդյունավետ ուսուցում իրականացնելու համար կարող են օգտագործվել ուսուցման բազմազան մեթոդներ՝ հաշվի առնելով ժամանակակից մանկավարժության մեթոդի ընտրության վրա ազդող գործոնները:
- «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի արդյունավետ դասավանդման կարևոր նախապայման է դասին հանգամանակից նախապատրաստվելը:
- «Պետական և մունիցիպալ կառավարում» առարկայի ուսուցումը կարելի է կազմակերպել ինտերակտիվ մեթոդով:
- Ինտերակտիվ ուսուցման ժամանակ դասախոսը նոր գիտելիքներ որոնելու իր հանձնարարություններով մասնակիցներին ուղղորդում է անկախ հետազոտությունների կատարմանը:

Գրականություն

1. **Василенко И.А.**, Государственное и муниципальное управление, И.А. Василенко, М.: Юрайт, 2014. - С. 104.
2. **Чиркин В.Е.**, Государственное и муниципальное управление. 2003. - С. 121.
3. **Щуркова Н.Е.**, Педагогика. Воспитательная деятельность педагога. Учебное пособие для бакалавриата и магистратуры. М.: Юрайт, 2019. - С. 87.

Т.И. Айрапетян

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА ГОСУДАРСТВЕННОЕ И МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

В статье представлены современные педагогические аспекты учебного предмета «Государственное и муниципальное образование», основы организации учебного процесса и методический инструментарий обучения.

Ключевые слова: государственное и муниципальное управление, государство, местное самоуправление, учебный процесс, методический инструментарий обучения.

T.I. Hayrapetyan

THE METHODOLOGICAL VIEWPOINTS OF "STATE AND MUNICIPAL ADMINISTRATION MANAGEMENT" EDUCATIONAL SUBJECT

The article presents the modern pedagogical aspects of teaching the "State and Municipal Administration management" subject, the basics of organizing the teaching process and the methodological toolkit of teaching.

Key words: state and municipal administration, state, local self-government, teaching process, teaching methodological toolkit.

Հայրապետյան Տիգրան Իշխանի – տնտեսագիտության թեկնածու (ՀՀ ՆԳՆ ԾԿՊԱ)

Ներկայացման ամսաթիվը՝ 15.09.2023

Գրախոսման ամսաթիվը՝ 26.09.2023